

EBYS Uygulaması e-Arşiv midir? TÜRKSAT–Ankara Üniversitesi BEYAS Koordinatörlüğü e-Arşiv Deneyimi ile Yeni Yaklaşımlar

Prof. Dr. Fahrettin ÖZDEMİRCİ

Ankara Üniversitesi Belge Yönetimi ve Arşiv Sistemi (BEYAS) Koordinatörü

Ahmet SAVAŞ

TÜRKSAT A.Ş. Yazılım Geliştirme Direktörü

Uzm. Zeynep AKDOĞAN

Ankara Üniversitesi BEYAS Koordinatörlüğü; Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

Öz

EBYS uygulamaları e-Arşivin oluşumunu sağlayan süreç uygulamasıdır. EBYS Uygulamasın öncelikli işlevi, kurumların yasal yükümlülüklerini, üstlendiği işlevleri yerine getirirken gerekli olan belgelerin e-ortamda üretim sürecini gerçekleştirmektir. Yani belge öncelikle yasal ve idari amaçlar için üretilerek yönetim eyleminin gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. Kurumun belleğini oluşturan arşivler, yalnızca EBYS Uygulamasında üretilen belgeleri içermezler. Kurumsal belleği oluşturan arşiv materyal ve malzemeleri farklı özelliklere, farklı üretim ve oluşum süreçlerine, farklı içeriklere, farklı işlevlere sahiptir. Kurumsal işlev ve süreçlerin kimi zaman bir parçası, kimi zaman sürecin kendisi, kimi zaman sürecin tamamlayıcısı olan, fotoğraflar, ses kayıtları, video kayıtları, objeler, kurumun verdiği diploma, berat, kanıtsal belgeler, tapular vb. kurumsal belleğin ayrılmaz parçalarını ve estetiğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda geniş bir yelpazeye sahip kurumsal belleğin, öncelikle yönetsel işlevlerin gerçekleştirildiği bir EBYS platformunda yönetmek zor, hatta imkânsız görünmektedir. e-Arşiv kurumsal belleği oluşturan varlıkların yönetimini gerektirmektedir. Kurum ve kuruluşlar EBYS kullanmaya yönlendirilmektedir. Kurumlar buna hazır mı? e-Arşivin boyutu doğru algılıyor mu? e-Arşiv nedir? Yapısı, kapsamı, fonksiyonları, aksiyonları ne olmalıdır? Çalışma, EBYS ve e-Arşivin ilişkisi, boyutu, etki alanı ile yeni yaklaşımlar ve çözümlere yönelik genel bir bakış açısı sağlamayı hedeflemektedir. Bu kapsamda TÜRKSAT tarafından geliştirilen Arşivnet yazılımı ile Ankara Üniversitesi'nde başlatılan pilot uygulama deneyimi paylaşılacak, e-arşiv uygulamasının bileşenlerine ve boyutlarına dikkat çekilmektedir. Belgenin e-ortamda etkin, güvenilir üretimi ve yönetimi için bize platform sunan EBYS uygulamaları mücadeleyi kazanmak üzere, ancak e-Arşivin mücadelesi ise yeni başlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Elektronik Belge Yönetimi, Elektronik Arşiv, Ankara Üniversitesi, BEYAS Koordinatörlüğü, Arşivnet, TÜRKSAT*

Giriş

Günümüzde bilginin üretim ve kullanım süreçleri, yenilikçi bilgi teknolojilerini kullanmayı gerektirdiğine göre, belge yönetimi ve arşiv alanında da yenilikçi bilgi teknolojilerini kullanmak zorundayız. Biz şu anda değişimin ve dönüşümün tam içinde yer alıyoruz. Bu bağlamda değişim ve dönüşümün olmadığı dönem yoktur, değişimi ve dönüşümü yönetemeyenler vardır. O halde yenilikçi teknolojilerin beraberinde getirdiği riskleri bertaraf ederek iş ve işlem süreçlerinde EBYS'leri kullanmak ve e-Arşiv sistemlerini kurmak zorundayız. Elbette riskleri bileceğiz, önlemlerimizi alacağız ve çağımızın gerektirdiği yöntem ve teknikleri kullanarak EBYS ve e-Arşiv sistemlerini yöneteceğiz. Bunu başaramazsak işte o zaman risk ve tehditler bizim kâbusumuz olacaktır. Risk ve tehditleri fırsata dönüştürmek için çalışmalıyız.

EBY Sistemleri, kurumlara sağladığı kazanımlarla daha geniş kapsamda kamunun idari işleyişinden, tarihsel, fonksiyonel ve hukuki yükümlülüklerinin yerine getirilmesine kadar geniş bir yelpazede yardımcı olmaktadır. Günümüzde kuruluşlar bu yükümlülükleri yerine getirirken bir değişim ve dönüşüm sürecine girmektedir. Bu anlamda EBYS, e-devlet entegrasyonunda kurumların iş ve işlemlerinin dijital ortamda gerçekleştirmelerine yönelik e-kurum dönüşümlerinin merkezinde durmakta ve temel bileşenler arasında yer almaktadır. Kontrolsüz birikim ile büyüyen belge yığınları zaman içinde yönetilemez hale gelmektedir. Gelen-giden belgenin izlenememesi ve yönetilememesi sonucunda kaybolması, iş süreçlerinde gecikme ve karışıklığın doğması, depolama ve erişim için ek maliyet getiren harcamalara neden olmaktadır. İşlemlerini bütünüyle dijital ortamda gerçekleştirmeyi hedefleyen kuruluşlar için e-kurum yapılandırmasında maliyeti düşürme ve verimliliği artırma önemli bir göstergedir. Kurumsal bilgi sistemlerinin entegre biçimde yapılandırılması teknik olduğu kadar stratejik bir yönetim anlayışı da gerektirmektedir (Özdemirci ve diğerleri, 2013, s.24)

Kamu kurumlarının 31.07.2017 tarihine kadar, Üniversite ve Belediyelerin ise 31.12.2017 tarihine kadar EBYS'ye geçmesi için Başbakanlık Müsteşarlığının Mayıs 2017'de aldığı karar göz önüne bulundurulduğunda, EBYS uygulamalarının tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsayacağı açıktır. 2017/21 sayılı e-Yazışma Projesi konulu Başbakanlık Genelgesi'nde 158 kamu kurum ve kuruluşunun EBYS kullanmaya başladığı belirtilmektedir (e-Yazışma Projesi, Genelge, 2017)

Kamu kurum ve kuruluşlarının EBYS kullanmaya yönlendirilmeleri, e-Arşivlerin de hızla gündemimize girmesine neden olmaktadır. Ancak kurumlar bunlara (EBYS ve e-Arşiv) hazır mı? Kurum Arşivleri e-Arşive hazır mı? Dahası Milli Arşiv buna hazır mı? e-Arşivin boyutu doğru algılıyor mu? e-Arşiv nedir? Yapısı, kapsamı, fonksiyonları, aksiyonları ne olmalıdır? e-Arşiv için beklemek zorunda mıyız? Ne kadar zamanımız var? Bence hiç zamanımız yok. Bunlar açıklığa kavuşturulması gereken hususlar olarak karşımızda durmaktadır.

Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS) ve e-Arşiv Sistemi

EBYS uygulamasının, rutin yazışmaların yapıldığı bir yazılım ve çıktıların da rutin yazışma evrakı olarak değerlendirilmesi bir kaostur ve ciddi krizlerin habercisidir. EBYS, iyi yönetilemezse, yönetim için ciddi krizler çok yakın demektir. Başarısız yönetimi, iyi tanımlanmamış iş süreçlerini EBYS uygulamaları düzeltemez. EBYS uygulamasının öncelikli işlevi, kurumların yasal yükümlülüklerini, üstlendiği işlevleri yerine getirirken gerekli olan belgelerin e-ortamda üretim sürecini gerçekleştirmektir. Yani belge öncelikle yasal ve idari amaçlar için üretilerek yönetim eyleminin gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. EBYS uygulamaları, e-Arşivin oluşumunu da sağlayan süreç uygulamasıdır. Yönetim süreçlerinde üretilen belgeler işlevlerini yerine getirdikten sonra, (yasal, idari ve yönetsel) kurumsal belleğin bir parçası olarak arşivde ikinci yaşamına başlar. Bu ikinci yaşamda, belgenin görmesi gereken işlemler, üstlendikleri işlevler, erişim ve kullanım yetkileri gibi fonksiyonlar değişikliğe uğrar. Aynı zamanda kurumun belleğini oluşturan arşivler, yalnızca EBYS Uygulamasında üretilen belgeleri içermezler. Kurumsal belleği oluşturan arşiv materyal ve malzemeleri farklı özelliklere, farklı üretim ve oluşum süreçlerine, farklı içeriklere, farklı işlevlere sahiptir. Kurumsal işlev ve süreçlerin kimi zaman bir parçası, kimi zaman sürecin kendisi, kimi zaman sürecin tamamlayıcısı olan, fotoğraflar, ses kayıtları, video kayıtları, objeler, kurumun verdiği diploma, berat, kanıtsal belgeler, tapular vb. kurumsal belleğin ayrılmaz parçalarını ve estetiğini oluşturmaktadır. Nasıl ki sanat ve estetiğin gelişimi birbirini besleyen süreçler olmuştur, görsel malzeme de kurum tarihinin estetiğidir, kurum belleğinin tamamlayıcısıdır. Bunun göz ardı edilmemesi gerekir. Salt iş ve işlem süreçlerinden kaynaklı oluşan arşiv belgelerinden ibaret bir arşiv estetikten uzak, donuk kurumsal bellekler bırakmaktan öteye geçemez. Bu bağlamda geniş bir yelpazeye sahip kurumsal belleğin, öncelikle yönetsel işlevlerin gerçekleştirildiği bir EBYS platformunda yönetmek zor, hatta imkânsız görünmektedir. e-Arşiv kurumsal belleği oluşturan bilgi varlıkların yönetimini gerektirmektedir.

Uluslararası gelişmelere paralel olarak Türkiye’de yaşanan hızlı değişim ve dönüşümün etkisiyle geçmişe odaklı arşiv uygulamalarından, güncel bilgi ve belgenin üretiminden yönetilmesine kadar geçen bütün süreçleri kapsayan, uluslararası yönleri olan, **bilgi→güç** odaklı arşivcilik anlayışına doğru bir geçiş yaşanmaya başlanmıştır. (Özdemirci, 2017, 199-200.s.).

EBYS uygulamaları, belgenin e-ortamda etkin, güvenilir üretimi ve yönetimi için bize platform sunmakta, EBYS deneyimlerimiz bizi her geçen gün daha ileriye götürmektedir. Deneyimlerimiz vardığımız yer değil, gittiğimiz yol olarak değerlendirilmelidir. Yolda yaşadıklarımız, bizi değiştirmekte ve geliştirmektedir. EBYS mücadeleyi kazanmak üzere, ancak e-Arşivin mücadelesi ise yeni başlamaktadır. Bu bağlamda TS 13298 Elektronik Belge ve Arşiv Yönetim Sistemi” standardı 2015 revizyonu ile bu açıdan önemli bir yaklaşım getirmektedir (TS 13298, 2015). Standardın arşiv yönetim kısmı her geçen gün

gelişecek ve ihtiyaçlara cevap verecek şekilde geliştirilecektir. Yolculuğa dikkat ettiğimiz sürece gelişebiliriz. e-Arşivi, EBYS ile entegre çalışması gereken bir sistem olarak yapılandırmak zorundayız.

e-Arşiv Sistemlerinde Tanımlama ve Erişim

EBYS' lerde daha çok belge temelli erişim ve kullanım ön planda iken, e-Arşiv sistemlerinde erişim daha çok bilgi temelli olacaktır. Bu da e-Arşiv sistemlerinde tanımlama yöntemlerinin, erişim stratejilerinin ve erişim yetkilerinin buna göre yapılandırılmasını gerektirmektedir. Fon, seri, klasör, dosya bazlı yönetim temeline koleksiyon bazlı tanımlama ve yönetim (fotoğraf, video, resim, pul vb. koleksiyonları), obje bazlı tanımlama ve yönetim (müze malzeme ve materyalleri vb.), arşiv malzeme türlerine göre tanımlama, erişim, kısaca kurumsal belleği oluşturan bilgi varlıklarının yönetimi e-Arşivin bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu noktada EBYS'lerde olduğu gibi e-Arşiv sistemlerinde de tanımlamanın ilk unsurunu belgeyi üreten birim oluşturmalı, konu/fonksiyon bundan sonra gelmelidir. e-Arşiv sistemleri bu yönüyle koleksiyon düzenleme ve tanımlamada diğer bilgi merkezlerinden ayrılmakta ya da ayrışma noktasını oluşturmaktadır. Hangi yapıda koleksiyon oluşturulursa oluşturulsun, unutulmaması gereken temel nokta, belgenin aidiyetinin ilk unsur olduğudur. O halde e-Arşiv sistemlerine ilişkin yazılımlar kurgulanırken, temel mimari ve kurgu buna göre yapılandırılmalıdır.

Belge-bilgi üretene değil, ihtiyacı olana aittir. Ancak üretenin bilinmesini, tanımlanmasını, takdir edilmesini gerektirir. Aidiyet bilginin niteliğinin belirlenmesindeki en temel unsurdur. Belge-bilginin tanımlanmasına, düzenlenmesine ilişkin yapılan tüm çalışmalar, iki yönlüdür ya da iki amaca hizmet eder: (1) Bilgiye ihtiyacı olanı eriştirmek, (2) bilginin kaynağını belirlemektir. Zira erişemediğiniz bilgi sizin değildir. e-Arşiv sistemleri yalnızca belgeye değil, bilgiye erişimi sağlayan; aidiyeti kaybetmeden belgeler arasındaki yatay ,dikey ve çapraz ilişkileri tanımlayabilen ve sorgulayabilen bir yapıda olmalıdır. Arşivlerde **bilgiye erişim**, arşiv belgelerinin **tanımlanmasında olduğu gibi**, kendi içinde **farklı paradigmalara sahiptir**, ya da kendi içinde **yeni paradigmalar** (değerler dizisi) oluşturması gerekir. Bu bağlamda arşivci **bilgiyi tanımlarken ve sunarken**, bilgiye **erişimle ilgili güvenlik** süreçlerini ve yetki düzeylerini de bilmeli, oluşturmalı ve yönetebilmelidir. Arşivler kurumsal veriler temelinde değerlendirilmekle birlikte sıklıkla göz ardı edilen kişisel veri barındırdığı hususudur. Dolayısıyla e- arşivler farklı açılardan analiz edilmesi gereken veri barındıran sistemlerdir.

Belge Merkezleri ve Arşivler, geleceğin 'Veri Merkezleri'dir. Artık 'Kurum Arşivi' olmayacak, 'Kurum Veri Merkezi' olacak, bu veri merkezlerinde biz belgeyi nasıl yönetiriz. Sanırım üzerinde durulması gereken önemli hususlardan birisi de budur. (Özdemirci, 2017, 229.s.).

EBYS- e-Arşiv farklılıklarını kısaca vurgulamak gerekirse;

- Barındırdığı belge türleri/bilgi kaynakları farklıdır.
- Metadataları farklıdır.
- Kullanım amaçları ve karşıladıkları ihtiyaçlar farklıdır.
- Erişim süreçleri ve yetkileri farklıdır.
- Hizmet sunum biçimleri farklıdır.
- Güvenlik süreçleri farklıdır.
- Arama stratejileri ve yöntemleri farklıdır.
- Farklı tanımlama unsurlarını belirlemeyi gerektirir.

e-Arşiv Sistemini Gerektiren Nedenler ve Yenilikçi Bilgi Teknolojileri Kullanımı

Belge yönetimi ve arşivin uygulamalarının nesnesi söylem değil, belge üzerinde varlığını canlı bir şekilde sürdüren bilgidir. Dolayısıyla belge yönetimi ve arşivin uygulamalarının amacı, belgeyi tüketmek/ yok etmek/ hapsetmek değil, bunun yerine bilginin varlığının ne demek olduğunu göstermektir. Belge yönetimi ve arşiv, geçmişin aslında ne kadar da bugüne ait bir şey olduğunu göstermektedir. Artık belge yönetimi ve arşivler bilgi sistemlerinin ve bilişim yönetiminin en önemli ve en büyük alanını oluşturmaya başlamış, bilgi sistemlerin baş aktörü haline gelmiştir.

Arşiv çoğu zaman bizim içinde yaşamadığımız geçmişe götüren bir varlık, bir zaman dilimidir. Teknik ve zaman açısından geçmiş olarak ifade edilse de şimdi olarak vardır. Arşivler, kurumlar, alanlar, siyasal olaylar üzerinde bilgiyle/belgeyle ilişki kurar. Bir yöntem olarak arşiv geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki ilişkinin anlaşılmasına yardımcı olur. Bu bağlamda kurumsal, toplumsal hafızanın bu kısmına geri gitmek ve şimdiye ulaşmanın tek yoludur. Bu anlamda arşiv, tarihi yeniden yazmak için anlatılmamış ya da yaşandığı varsayılan, ancak yaşanmayıp kurulmuş olan hikayelerin incelenmesini sağlayan temel kaynaklı dayanakları bize sunmaktadır. Bu zaman dilimini EBYS içinde yönetemeyiz. EBYS güncel süreçte belgenin üretilmesi ve erişilmesi bağlamında kendi iç dinamikleri olan ve kullanıcıları tarafından korunma zorunluluğu duyulan bir uygulamadır. Güncel süreci sonrasında EBYS'deki belgelerin iş süreçlerini yürütenler tarafından değeri ikinci sıraya düşer ve koruma yaklaşımından uzaklaşarak, unutulmaya yüz tutar. Belgelerin arşivsel süreci belgenin ikinci baharıdır ve farklı yaklaşım ve yöntemlerle yönetilmesini gerektirir.

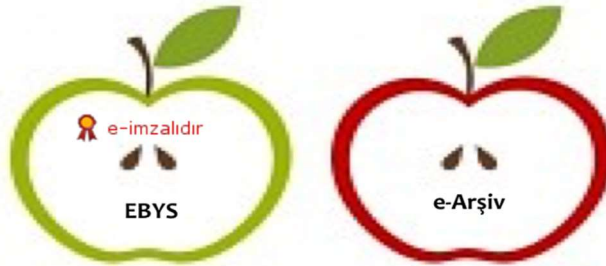
Güncel ve idari fonksiyonunu yitirmiş belge/bilgiyle EBYS uygulamasını meşgul etmeye gerek yoktur. Güncel iş ve işlemlerin daha hızlı, güvenilir ortamlarda yürütülmesi özgürlüğünü kurumlara vermek gerekir. EBYS bunu sağlayan bir platformdur. EBYS belge/bilgi depolama yeri değil, iş üretme, belge üretme sürecinin yönetildiği platformudur. Kurumsal belleği oluşturan belge/bilginin

depolaması ve yönetilmesi ise EBYS uygulamalarıyla entegre çalışabilen kendine özgü dinamikleri olan e-Arşiv Platformunda yapılması gerekir. Bundan 10, 20, 50, 100 yıl sonra kurumunuzu nerede görmek istediğiniz önemlidir. Bir geleceğin olması için bir geçmişin olması gerekir. Deyim yerindeyse “kabarık bir arşiv” vardır. Bu bizi kaygıya sevk etmelidir. Bu kabarık arşiv bizim kurumlarımızın, toplumumuzun, devletimizin geçmişidir. Arşiv belgesi kendisinden başka her şeyi tarihselleştirir ve kendisini tarihin öznesi olarak inşa eder. İşte bu özneyi özenle yönetebilmeliyiz, yüklemi ile buluşturabilmeliyiz.

John Locke’un “insan ancak kendine ait, onu diğerlerinden ayıran geçmişiyle bağlantı kurabildiği ölçüde bireydir” (Boyer, 2015) önermesinde de yer alan klasik felsefi varsayımından yola çıkarak ‘kurumlar ancak kendine ait, onu diğerlerinden ayıran geçmişiyle bağlantı kurabildiği ölçüde kurumdur’ diyebiliriz. İşte bu noktada kurumsal bellekler devreye girer. Kurumun bir eşi daha olmayan kendi geçmişi, kurumsal belleği (arşivi) oluşturur. Kurumun bu geçmişe erişimi kuruma özgüdür ve eşsizdir. Bilgi-belgenin sığınağı olan arşivler, bilgi-belgeyi tekrar hayatın parçası haline getirmeye çalışan tüketim kültürünün bir parçası olarak yok edilmemelidir.

Kurumsal belleği oluşturan arşivlerin işleyişi pasif bir depolamadan ibaret değildir. Arşiv, kurumsal belleği oluşturan belgeleri/bilgileri aktif bir şekilde yapılandırır, eklemeler ve çıkarmalar yapar, boşlukları uygun materyallerle doldurur. Bu yapılandırma işlevi, belge yönetimi ve arşiv disiplininin yöntem ve tekniklerinin uygulanmasını gerektirir. O halde geliştirmelerde ve uygulamalarda yöntem ve teknikler önemlidir.

Belge yönetimi ve arşiv uygulamaları birbirlerini besleyen süreçlerdir. “Belge Yönetimi” ve “Arşiv” elmanın iki yarısı gibidir. e-Arşiv, EBYS uygulamalarıyla varlık bulmaktadır. Her şeyden önemlisi e-Arşivin temel kaynağı ve varlık nedeni EBYS’lerdir. EBYS yoksa e-arşiv yoktur, ancak bununla da sınırlı değildir. Kurumsal belleği oluşturan diğer kurumsal belge-bilgi varlıklarını da aynı sistem içerisinde ilişkilendirerek barındırır. Bu ilişki dikkate alınmadan kurgulanacak bir kurumsal belleğin sürekliliğinden ve güvenilirliğinden söz etmek mümkün değildir.

Resim-1: EBYS ve e-Arşiv

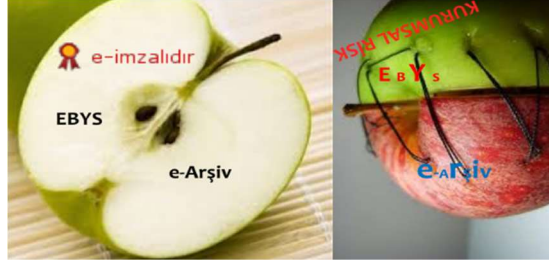
Arşiv belgelerini “kutsal emanet” olmaktan çıkarmak gerekir. Kayıt tutma yöntem ve teknikleri geliştikçe, kurumsal bellekler daha da güçlenmeye başlamıştır. Arşiv belgeleri, kutsal emanetler değil, kurumların DNA’sını barındıran kayıtlardır, bir anlamda kurumların arşivleri/kurumsal bellekleri, kurumların DNA’sının gizli olduğu yerlerdir. O halde “kurumların DNA’sı kurumların arşivlerinde gizlidir” diyebiliriz. Çağımızda kurumlar var olabilmek için DNA’sını keşfetmek ve korumak zorundadır. DNA bozulursa, korunamazsa kurumların evrimi ve gelişimi de sağlanamaz. Bu nedenle kurumlar arşivlerine sahip çıkmalıdır. Kurumsal bellekleri oluşturan arşivler kurumların, devletlerin, milletlerin geleceğidir.

Resim-2: Kurumsal Bellek ve Bilginin DNA'sı

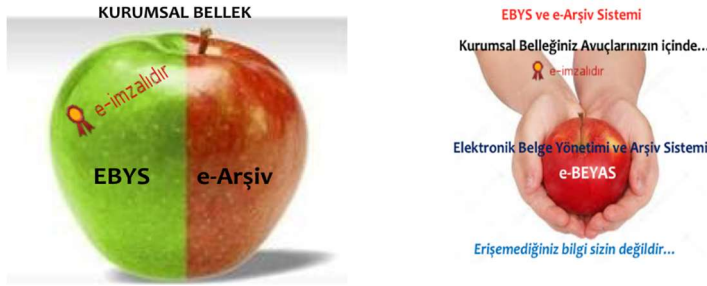
Endüstri 4.0 başlığı altında yapay zeka gibi ileri düzey uygulamalarla insanlığı şekillendirmektedir. Dünya şimdi bilginin DNA’sının peşinde, insanlığın bilgi birikimi bir şekilde yok olursa, bu bilgi birikimine bizi ulaştıracak, bu bilgi birikimini kısa sürede yeniden yaratacak bir DNA oluşturma peşinde, bu yapay zekalar olabilir mi? Artık çok sık duyduğumuz, yaşamımızın içinde olan yapay zeka uygulamaları bu DNA’yı yaratma peşinde... Günümüzün en önemli sorularından birisi: İnsan beyinleri arşivlenebilir mi? Bedenlerimiz olmayabilir ama yapay zeka ile beyinlerimiz yaşayabilir. Kurumlar olmayabilir, ancak kurumların DNA’sı yaşayabilir. Bunu da bilgi sistemleri ve bilişim yönetimi uygulamaları sağlayacaktır.

EBYS, e-Arşiv, yapay zeka, dijital belge gibi yaşamımıza, iş süreçlerimize giren bu kavramlar, kimilerine göre bir kaosun habercisi, kimilerine göre yıllardır köklü çözümler bulunamamış belge-bilgi-arşiv sorununa çözümün habercisidir. Her ikisinin de doğruluk payı vardır. Bu doğruluk, bu sürenin nasıl yönetildiği ile ilgilidir. Günümüzün gerektirdiği yenilikçi bilgi teknolojileri kullanmak gerekliliğin ötesinde bir zorunluluktur. Değişime, gelişime karşı olmak değil, değişimi ve gelişimi yönetebilmek çağımızın başarı sırlarının arasında ilk sırada yer almaktadır.

Resim-3: e-Arşiv ve Kurumsal Risk

Belge yönetimi, arşiv uygulamalarındaki bu yeni düzen bir kaos mu, yoksa bir düzen mi? İyi yönetilemezse kurumlar bir kaos ile karşı karşıya kalacak, iyi yönetilirse düzene gidişin başlangıcı olacaktır. Bu açıdan baktığımızda EBYS'yi aynı zamanda e-arşiv uygulaması olarak değerlendirmek ve kullanmak kaostan ciddi krize dönüşeceğinin göstergesidir.

Resim-4: Elektronik Belge Yönetimi ve Arşiv Sistemi (e-BEYAS)

e-BEYAS, EBYS ve e-Arşiv Sisteminin entegre çalışması üzerine yapılandırılmış bir süreçtir. Kurumsal belleklerimiz geleceğe taşıyabilmek, milli belleğimiz gelecek nesillere aktarabilmek için sistemlerimizi bu temel felsefe ile kurgulamalıyız, yazılımlarımız bu bağlamda geliştirmeliyiz. Kurumsal dinamiklerimiz doğrultusunda gelecekte de var olabilmek için yerli yazılım, yerli sistemler kurmalıyız. Dünyada gelecek artık yenilikçi bilgi teknolojileri üzerinden kurgulanıyor ve yapılandırılıyor. EBYS ve e-Arşiv sistemleri de öncelikli alan içerinde yer almaktadır.

Bu bağlamda çağımızın yenilikçi bilgi teknolojilerinin kullanımı güvenliğe farklı boyut getirmektedir. Çünkü siber saldırılardan zarar gören artık bilgisayarlarımız, donanımlarımız değil, kurumsal belleğinizdir, yani güvenlik ihlaline uğrayan belleğiniz olacaktır. Siber Güvenlik neden önemli, çünkü onlar belleklerinize, beyinlerinize girebilirler. O halde güvenlik her zamankinden daha önemli boyut kazanmaktadır. Bu bağlamda güvenlik; (1) kişiye özgü güvenlik, (2) **kuruma özgü güvenlik**, (3) sisteme özgü güvenlik, (4) **devletlere özgü güvenlik** olarak düşünülmelidir. Açık kamu verisi- açık yönetim gibi yaklaşım ve

uygulamaların gündemde olduğu çağımızda belge yönetimi ve arşiv uygulamaları kendi strateji ve politikalarını, gizliliği, mahremiyeti ve etik çerçevesini ortaya koymalıdır. Arşivlere sahip olmak, sadece bir arşivimiz olsun diye arşiv kurmak yetmez. Büyümek, gelişmek ve dönüşmek için yenilikçi bilgi teknolojilerini kullanmak gerekmektedir.

e-Arşiv Sistemi Pilot Uygulama

Bilgi yöneticileri ile bilişimcilerin birlikte çalışması, alanı ileri götürmek için şart, bu Ankara Üniversitesi'nde deneyimlendi, Ankara Üniversitesi Belge Yönetimi ve Arşiv Sistemi (BEYAS) Koordinatörlüğü, Bilgi İşlem Daire Başkanlığı ve TÜRKSAT ile birlikte çalışarak güzel gelişmeler sağlandı ve e-BEYAS Uygulamasının ilk fazı olan "Elektronik Belge Yönetim Sistemi" hayata geçirildi. Bilginin e-ortamda etkin, güvenilir yönetimi böyle bir işbirliğini gerektiriyordu. Kuşkusuz deneyim varılan yer değil, gidilen yoldur. Bu yolda Ankara Üniversitesi BEYAS Koordinatörlüğü ve Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, TÜRKSAT tarafından geliştirilen ArşivNET uygulaması ile e-BEYAS uygulamasının ikinci fazını oluşturan "e-Arşiv Sistemi" konusunda pilot çalışmalarını başlattı, kısa sürede güzel uygulamaların çıkarılması öngörülüyor. Böylece başından beri öngörülen ve ona göre kurgulanan e-BEYAS uygulaması bütünsel bir yapıya kavuşturulacaktır.

Bu kapsamda e-Arşiv platformu görevi yapacak ArşivNET yazılımı arayüzlerinden birkaçını burada verelim;

- Arşiv Malzemesi Tipi Tanımlama/Güncelleme
- Arşiv Malzemesi Tanımlama
- Arşiv Malzemesi Sorgulama
- Değer Tipleri Tanımlama
- Değer Tanımlama
- Varlık Tipleri
- Varlıklar
- Arşiv Planları vb.

Bunlardan birkaçına kısaca değinelim.

Arşivnet Giriş

Çağımızın gerektirdiği yenilikçi bilgi teknolojilerini kullanarak kurumsal bellekleri oluşturan arşiv malzemelerinin yönetimini sağlayacak platforma giriş.

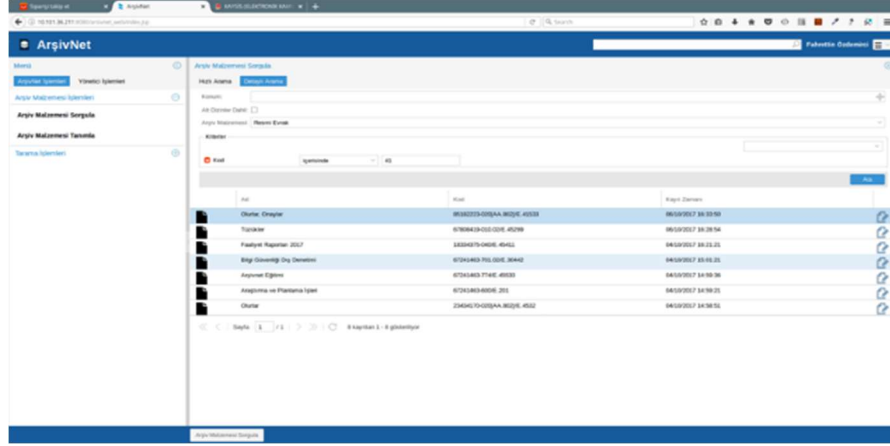
Fahrettin ÖZDEMİRCİ, Ahmet SAVAŞ, Zeynep AKDOĞAN

Resim-5: Arşivnet Giriş

Arşiv Malzemesi Sorgulama (ArşivNet)

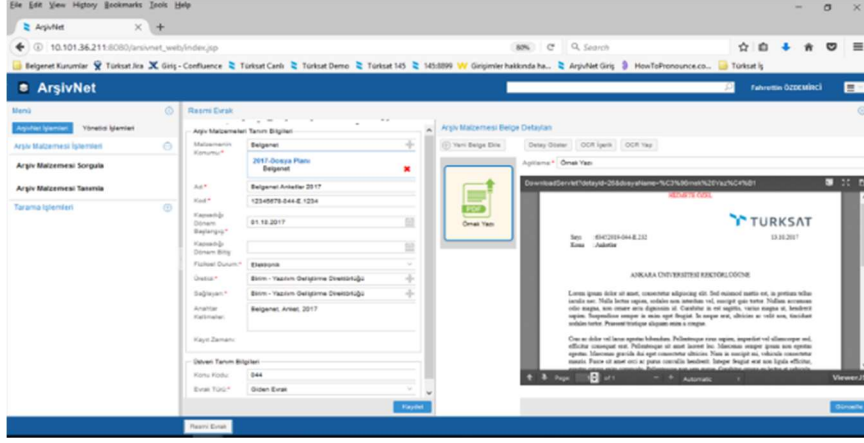
Sorgulama/Arama tüm bilgi sistemlerinde olduğu gibi e-Arşiv uygulamalarında da en önemli fonksiyonlardan birisini oluşturmaktadır.

Resim-6: Arşiv Malzemesi Sorgulama (Arşivnet)

Arşiv Malzemesi Tanımlama – (ArşivNet)

Ne kadar tanımlama, o kadar sorgulama/arama imkanı demektir. e-Arşiv uygulamaları, üstlendiği ve üstleneceği işlevler dikkate alınarak tanımlama ayrıntıları belirlenmelidir.

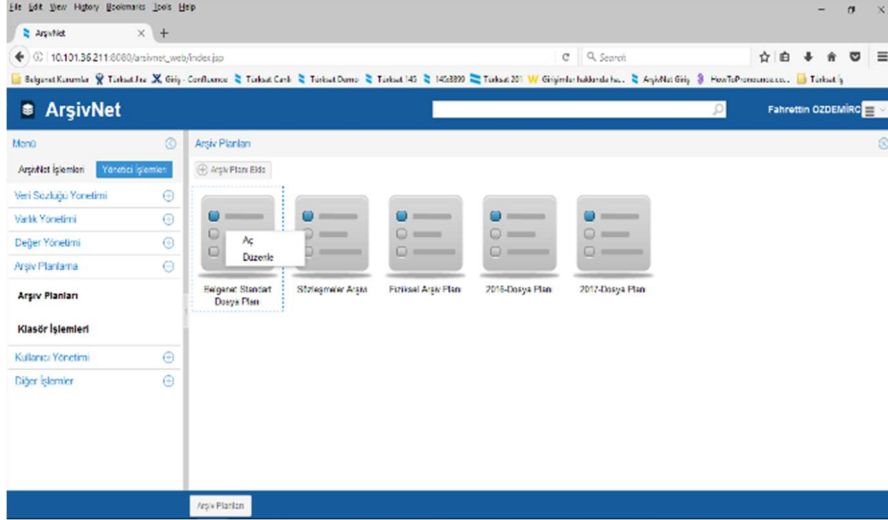

Resim-7: Arşiv Malzemesi Tanımlama (Arşivnet)

Arşiv Planları– (ArşivNet)

Arşiv dosya planları, gereksinim duyulan belge-bilgiye gereksinim duyulduğu anda erişim için kurum ihtiyaçları dikkate alınarak birden çok arşiv dosya planı kullanılabilir.

Bu yaklaşım belgelerin üretim yerleri ile bağıni koparmak anlamına gelmemelidir. Bir bilgi sistemi olarak e-Arşiv uygulamasının daha işlevsel kullanılmasını sağlanacaktır.

Resim-8: Arşiv Planları (Arşivnet)

EBYS ve e-Arşiv uygulamaları bir dönemin başlangıcıdır ve bir dönüşümü tanımlamaktadır. Elektronik belge yönetimi ve e-arşiv sistemleri kurumsal belleklerin geleceğini ve geleceğin kurumsal belleklerini şekillendiren uygulamalardır. Onun için bu uygulamaların boyutları iyi belirlenmeli ve doğru kullanılmalı ehil kişilerce yönetilmeli, yönlendirilmelidir. Geleceğin kurumsal bellekleri nereye doğru evriliyorsa, geleceğin belge yöneticileri ve arşivcileri de oraya doğru evrilmeli ve kendini geliştirmelidir. Zira kurumsal bellekleri oluşturan veri-bilgi-belgeler bu sistemlerde üretilmekte, arşivlenmekte ve erişilebilmektedir. Kapsama alanı, etkileri çok geniş ve çok çok uzun soluklu olan bu uygulamaların geliştirilmesinde, yönetilmesinde ve kullanımında bilgi/belge yöneticileri, bilişimciler, bilgisayar mühendisleri, yazılım mühendisleri, yönetim bilimciler birlikte çalışmalıdır. Gelecek için yerli yazılımlar, yerli sistemler geliştirilmeye devam edilmelidir.

Kaynakça

- Boyer, Paskal (2015). “Anılar ne işe yarar? Hatırlamanın biliş ve kültürle ilgili işlevi”, Zihinde ve kültürde bellek/Yayına hazırlayanlar: Paskal Boyer, James V. Wertsch; çeviren Yonca Aşçı Dalar. İstanbul: T. İş Bankası Kültür Yayınları. İçinde 5-36.ss.
- e-Yazışma Projesi, Genelge (2017/21). T.C. Resmi Gazete, (30210), 14 Ekim 2017.
- Özdemirci, F. (2017). “ Belge ve arşiv yönetiminde yeni ufuklar ve kuramsal yaklaşımlar”, Bilgi ve Belge Yönetimi: kuramsal yaklaşımlar / yayına hazırlayanlar: Bülent Yılmaz, Turgay Baş, Semanur Öztemiz, Meltem Dişli. İstanbul: Hiperlink Yayınları. İçinde 219-232. ss.
- Özdemirci, F., Bayram, Ö. G., Torunlar, M., Saraç, S. ve Yalçınkaya, B. Elektronik belge yönetimi ve arşivleme sistemi: Geçiş süreci ve uygulama yönetimi. Ankara: 2013.
- TS 13298 Elektronik belge ve arşiv yönetim sistemi. Ankara: TSE, 2015.